

PETÄJÄVEDEN VANHAN KIRKON HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMA 2021–2026

PETÄJÄVEDEN VANHA KIRKKO – AUTENTTINEN JA ELÄVÄ SUKUPOLVIEN KOHTAAMISPAIKKA

Esipuhe

Johdanto

Historia

Rakentamisen aika

Ensimmäinen kappeli ja kaksi tapulia

Kappeli käy pieneksi

Anomus kolehdin keräämisestä

Uuden kirkon rakentaminen

Laajennuksesta hylkäämiseen

Uusi tapuli, läpikäytävä ja sakariston laajennusosa

Kellotapulin maalaus ja muutoksia sisätilassa

Kirkkotarha laajenee ja Petäjävedestä tulee itsenäinen seurakunta

Uuden kirkon rakentaminen ja vanhan autioituminen

Autiokirkosta maailmanperintökohteeksi

Vanhan kirkon alennustila

Ensimmäiset kirkon korjaukset ja julkinen huoli unohdetuista kirkoista

Lars Pettersson huolestuu kirkon kunnosta

Suunnitelmia 1970- ja 1980-luvuilla

Nimittäminen UNESCO:n maailmanperintölistalle

Huolenpidon aika

Suoja-alue ja kaavamerkinnot

Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisvelvoite

Hoitokunnan perustaminen

Jälkikäteen laadittu OUV

Korjauskronologia

Kirkon eri vaiheet ja maiseman muutokset

Mittapiirustuksia

Nykytila

Lait ja säädökset

Suoja-alue, lähi- ja suurmaisema sekä alueen asukkaat

Toimijat ja rahoitus

Osa elinvoimaista Petäjävettä

Kävijät ja matkailupalvelut

Konservoiva korjaus ja kunnossapito

Kuntoarvio

Tulevaisuuden suuntaviivat

Kaikkien kirkko

Esimerkillinen hoito

Historian merkitys ja paikan henki

Petäjäveden vanha kirkko osana Keski-Suomen valovoimaisuutta

Autenttinen ja eheä Petäjäveden maailmanperintökohde tulevaisuudessa

Petäjäveden vanhan kirkon visio

Toimenpideohjelma

Toimenpideohjelma Excel

Toimenpideohjelman selostus

ESIPUHE

Petäjaveden vanha kirkko yhdistää menneen ajan nykyiseen ja tulevaan ja näkyvän maailman näkymättömään. Se on sukupolvien kohtaamispaikka ja seurakunnan elävä kirkko. Vanha kirkko liittyy eri aikojen ja paikkojen ihmiset toisiinsa ja ikuisuuteen. Maailmanlaajuisen arvonsa lisäksi Petäjaveden vanhan kirkon merkitys on suuri paikallisyhteisölle, Keski-Suomen maakunnalle ja koko Suomelle.

Vanha kirkko on elävä ja ajassa hengittävä rakennus, jossa kävijä pääsee osaksi paitsi nykypäivän kirkollista elämää niin myös kokemaan jotain pyhydestä, joka ei ole aikaan sidottua. Menneiden sukupolvien elämänvaiheet ja rukoukset nivoutuvat kirkossa yhteen nykyisten ja tulevien sukupolvien vaiheisiin. Siksi on välttämätöntä, että hoito- ja käyttösuunnitelman tekemiseen pääsivät osallistumaan ne, joille kirkko on tärkeä. Olennaista työssä oli kirkon arvojen ja merkityksen sanoittaminen. Hoitosuunnitelmasta haluttiin tehdä toimiva työkalu, jonka avulla Petäjaveden vanhasta kirkosta huolehditaan entistä paremmin ja järjestelmällisemmin.

Siunatkoon Jumala jatkossakin vanhan kirkon ja ihmiset, jotka siellä käyvät. Iloitsen siitä innostuksesta ja sitoutumisesta, jota niin moni kokee vanhaa kirkkoa kohtaan. Kiitän lämpimästi jokaista, joka on osallistunut tämän hoito- ja käyttösuunnitelman tekemiseen ja vanhasta kirkosta huolehtimiseen menneinä vuosina ja nyt!

Laura Laitinen

kirkkoherra

Petäjaveden Vanhan kirkon hoitokunnan puheenjohtaja

JOHDANTO

Petäjaveden vanha kirkko on Suomen ainoa kirkollinen maailmanperintökohde. Tämä 1700-luvun autenttinen puurakentamistaidon mestarinäyte toimii yhä edelleen Petäjaveden seurakunnan pääkirkkona kesäisin. Yhdessä Keski-Suomen toisen maailmanperintökohteen Struven astemittausketjun Oravivuoren mittauspisteen kanssa se muodostaa maakunnalle poikkeuksellisen tärkeän matkailukohteen.

Vanha kirkko on Petäjaveden seurakunnan omistuksessa ja hoidossa. Kirkon ja sen ympäristön säilyttämiseen, kunnostamiseen, hoitamiseen ja suojelemiseen on perustettu Petäjaveden vanhan kirkon säätiö vuonna 2001. Säätiö toteuttaa erilaisia kehittämisprojekteja ja vastaa kirkon opastuspalveluista sekä osallistuu Suomen maailmanperintökohteiden väliseen yhteistyöhön ja matkailun kehittämistyöhön. Vanhalle kirkolle on perustettu vuonna 2006 hoitokunta, jossa ovat laajasti edustettuina keskeisimmät kirkon hoidosta ja käytöstä vastaavat tahot.

Maailmanperintösopimus edellyttää maailmanperintökohteen käytön ja hoidon seuraamista sekä säännöllistä raportointia kohteen tilasta. Suojuarvojen ja yleismaailmallisen merkityksen turvaamiseksi kohteelle on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka avulla voidaan turvata kohteen vaaliminen ja varmistaa sen kestävä käyttö. Hoito- ja käyttösuunnitelma perustuu niihin arvoihin, joiden perusteella kohde on hyväksytty UNESCO:n maailmanperintöluetteloon. Petäjaveden hoitokunta osallistuu Petäjaveden vanhan kirkon hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen, seuraa ja päivittää suunnitelmaa, hyväksyy ja vahvistaa kohteessa tehtävät vuosittaiset työt sekä valvoo niiden toteutumista.

Vanhan kirkon ensimmäinen hoitosuunnitelma hyväksyttiin Museovirastossa vuonna 2015. Hoitokunta on työstänyt uutta hoito- ja käyttösuunnitelmaa (2021–2026) arkkitehti Ulla Raholan johdolla 14 verkkotyöpajassa elokuun 2020 ja maaliskuun 2021 välisenä aikana. Ohjenuorana on toiminut maailmanperintökohde Suomenlinnan vuonna 2019 valmistunut hoito- ja käyttösuunnitelma. Kaikkien kulttuuriperinnöstä kiinnostuneiden osallistuminen prosessiin mahdollistettiin syksyllä 2020 Petäjävedellä toteutetussa avoimessa yleisötilaisuudessa, joka striimattiin verkossa ja tallennettiin Petäjaveden seurakunnan YouTube-kanavalle. Tilaisuuteen liittyen toteutettiin kysely, joka julkaistiin sekä paikallisesti Petäjävesi-lehdessä että valtakunnallisesti verkkokyselynä.

Kansallisen maailmanperintöstrategian mukaan ”Maailmanperintökohteiden suojeleminen, hoito, restaurointi ja esittely muodostavat perustan maailmanperintötoiminnalle. Maailmanperintökohteet ovat tiennäyttäjiä sekä kestävä kehityksen periaatteiden omaksumisessa että käytännön suojelutyössään. Kohteiden käyttöä suunnitellaan joustavasti siten, että niiden arvot ja merkitykset säilyvät.” Petäjaveden vanhan kirkon hoito- ja käyttösuunnitelma tähtää tämän strategisen tavoitteen toteutumiseen.

HISTORIA

Lamasalvostekniikalla rakennettu Petäjaveden vanha kirkko on hienostunut esimerkki keskisuomalaisesta kirkonrakentamisperinteestä. Vuonna 1765 valmistunut hirsinen ristikirkko muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden siihen vuonna 1821 läpikäytävällä liitetyn tapulin ja kirkkoa ympäröivän hautausmaan kanssa. Kirkon eri aikoina rakennetut osat muodostavat ainutlaatuisen, valoisuudeltaan ja korkeussuhteiltaan vaihtelevan tilasarjan.

Puinen ristikirkko rakennettiin kirkonrakentajamestari Jaakko Klemetinpoika Leppäsen johdolla vuosina 1763–1765 ajan käytännön mukaisesti petäjävetisten toimittamasta puutavarasta. Leppäsen suunnitelma lähetettiin viranomaisten määräyksestä Tukholmaan hyväksyttäväksi, mutta kirkko rakennettiin valmiiksi lupaa odotellessa. Perustukset, seinät ja jyrkkä paanukatto saatiin valmiiksi kesällä 1763 ja kirkon kiinteä sisustus seuraavana kesänä. Kirkko viimeisteltiin asentamalla siihen ikkunat vuonna 1765. Kellotapuli sekä tapulin ja kirkon yhdistävä käytävä valmistui Jaakko Leppäsen pojanpojan Erkki Jaakonpoika Leppäsen johdolla vuonna 1821.

UNESCOn maailmanperintölistalle pääseminen edellyttää, että kohde ilmentää erityisen arvokasta kulttuuri- tai luonnonperintöä. Petäjaveden vanha kirkko liitettiin joulukuussa 1994 maailmanperintöluetteloon pohjoisen Euroopan puukirkkorakentamisperinteen hyvin säilyneenä esimerkkinä. Yleismaailmallisesti erityistä arvoa on perusteltu muun muassa kirkon rakennustaiteellisella arvolla, johon liittyy Euroopan kirkkoarkkitehtuurin tyylipiirteiden taidokas soveltaminen paikallisten rakentajien hallitsemaan lamasalvostekniikkaan. Materiaalin käyttö ja sen yksiaineisuus, rakenteiden konstruktiivisuus sekä pinnan viimeistely, jotka kaikki ovat rakennuksessa edelleen läsnä, tukevat maailmanperintökohteelle asetettuja vaatimuksia alkuperäisyydestä ja eheydestä. Kirkon alkuperäisyyttä ilmentää parhaiten sen käyttö edelleen kesäisin jumalanpalveluskirkkona ja suosittuna vihkikirkkona.

Rakentamisen aika

Ensimmäinen kappeli ja kaksi tapulia

Jämsän emäseurakuntaan kuuluneet Kuivasmäen kappelin seurakuntalaiset rakensivat vuoteen 1724 mennessä omilla varoillaan Jämsänveden Kirkkolahteen rajautuvalle niemelle ensimmäisen vaatimattoman puisen saarnahuoneen tai kappelin, josta he tekivät ilmoituksen Jämsän kirkonkäräjillä. Siinä talonpojat anoivat lupaa vihkiä kappeli sekä haudata kuolleet sinne. Rakennuspaikka oli kuiva hiekkaharjanne Vaasaan johtavan maantien ja vesistön risteyskohdassa. Saarnahuoneen yhteyteen rakennettiin myös tapuli. Piispa Johan Gezellius nuorempi ja konsistori välittivät Petäjävetisten anomuksen kuninkaalle huhtikuussa 1726 ja joulukuussa 1728 pyyntöön saatiin hallitsijan suostumus, mikä katsotaan Petäjaveden seurakunnan perustamisasiakirjaksi.

Vanha tapuli korvattiin uudella vuonna 1748, kirkonkello siihen oli hankittu jo vuonna 1745. Tapuli sijaitsi perimätiedon mukaan "kalmiston eteläisessä laidassa ja oli välikäytävänä kirkosta rantaan", minkä Petäjaveden kirkkoa paljon tutkinut taidehistorian professori Lars Pettersson on tulkinut tarkoittavan, että tapuli sisälsi läpikäytävän ja että se sijaitsi kirkkotarhan aidan yhteydessä. Toinen kirkonkello tapuliin hankittiin 1781.

Kappeli käy pieneksi

Kappeliseurakunta koostui 1760-luvulla Petäjaveden, Kuivasmäen, Kintauden, Kumpujärven ja Rukoilan kylistä. Tuolloin alun perin tilapäiseksi aiottu saarnahuone oli jo pahoin rappeutunut sekä käynyt ahtaaksi kasvavalle seurakunnalle. Jämsän emäseurakunnan kirkkoherra Carl Östberg kääntyi Porvoon tuomiokapitulin puoleen 8.10.1760 kirjelmällä, jossa esitettiin toive saada rakentaa uusi kirkko sekä anottiin lupaa katselmuksen järjestämiseksi rakennushankkeen edistämiseksi. Vastauksena pyyntöön seurakuntalaisia kehoitettiin – jos seurakunta halusi hankkeelleen kolehtiapua – alistamaan toimenpiteet kuninkaallisen rakennusviraston eli Tukholman Yli-intendentinviraston ennakkotarkastukseen tai neuvottelemaan etukäteen toimenpiteistä. Asiakirjoissa tuli esittää hankkeesta rakennusmestarin laatima piirustus ja kustannusarvio. Erillisiä puusta rakennettuja kellotapuleita tuli välttää ja kirkonkellot tuli mahdollisuuksien mukaan siirtää kiviseen torniin, jonka tuli olla kohtuullisen matala. Jos kolehtiapua ei anottu, voitiin rakennussuunnitelmia edistää maaherran ja tuomiokapitulin luvalla.

Anomus kolehdin keräämisestä

Koska seurakunnan varat eivät kellojen hankkimisen ja kellotapulien rakentamisen jälkeen riittäneet uuden kirkon rakentamiseen, se laaditutti rakennusmestari Jaakko Klemetinpoika Leppäsellä kustannusarvion uudesta kappelista, pohjapiirustuksen suunnitellusta uudesta kirkosta, jonka Leppänen tulisi rakentamaan sekä katselmuksen vanhasta saarnahuoneesta. Kirkkoherra Östberg lähetti asiakirjat 21.7.1761 tuomiokapituliin esiteltäväksi Kuninkaalliselle rakennusvirastolle sekä pyynnön yleisestä ja koko valtakunnan alueella kerättävästä kolehdista hankkeelle.

Tuomiokapituli puolsi anomusta ja lähetti sen eteenpäin 27.7.1761 kuninkaalliseen kansliaan, mihin hakemus saapui 13.8.1761. Puolto kolehdin myöntämiseen annettiin vasta kolme vuotta myöhemmin, 22.8.1764. Sillä välin Kuivasniemen kappeliseurakunnan asukkaat olivat kesällä 1763 rakentaneet ”pienen ja kauniin ristikirkon puusta”. Kolehdit kirkon rakentamisen kustannusten kattamiseksi kerättiin vuosina 1767–1769 sekä 1776 ja 1780.

Uuden kirkon rakentaminen

Saarnahuoneen paikalle nousi vesankalaisen, Laukaassa pitäjänpuuseppänä toimineen rakennusmestari Jaakko Klemetinpoika Leppäsen johdolla lamasalvostekniikalla tehty ristikirkko. Kesällä 1763 saatiin valmiiksi seinät, lattia ja paanutettu vesikatto. Lattialankut veistettiin vanhan saarnahuoneen hirsistä. Kirkon kiinteä sisustus: lehtereiden kaiteet, penkit, kuoriaitaus sekä ikkunat, holvien koristelu ja saarnatuoli tehtiin todennäköisesti vuosina 1764–1765, mahdollisesti myös Jaakko Leppäsen johdolla. On myös mahdollista, että saarnatuoli siirrettiin edellisestä kirkkorakennuksesta. Sakaristo erotettiin kirkon pohjoisesta ristivarresta. Kuoriaita rajasi alttarialueen penkkirivistöstä. Kuorin eteläseinällä sijainneen saarnatuolin kori ja kaikukatos oli koristeltu neljällä evankelistalla sekä lukuisilla kerubeilla ja serafeilla. Korian kannatteli kansanomaisesti puusta veistetty Kristoforos, Kristuksen kantaja. Saarnatuolin maalasi todennäköisesti jämsäläinen maalari Tammelin vuonna 1779.

Kirkkoherra Heurlin vihki kirkon käyttöön 4.10.1778. Seuraavana vuonna, pappilan valmistuttua, Petäjävesi sai vakinaisesti asuvan papin. Seurakunnasta tuli Kuivasmäen kappeliseurakunta, jonka emäseurakuntana oli edelleen Jämsä.

Laajennuksesta hylkäämiseen

Uusi tapuli, läpikäytävä ja sakariston laajennusosa

Petäjaveden vanhan kirkon länsipuolelle rakennettiin vuonna 1821 uusi kellotorni, joka yhdistettiin kirkkoon katetulla lautarakenteisella käytävällä. Samalla käynti kirkkoon muutettiin tapahtuvaksi tapulin kautta ja vanha koristeellinen pääsisäänkäyntiovi runkokuoneen eteläisessä ristivarressa jäi satunnaiseen käyttöön. Tapulin rakennusmestarina toimi Eerik Jaakonpoika Leppänen, Jaakko Klemetinpoika Leppäsen pojanpoika.

Vuoden 1821 muutostöissä kirkon ikkunat muutettiin suorakaiteen muotoisiksi ja niitä suurennettiin. Tämä liittyi kirkonmenoissa yleistyneeseen veisaamiseen ja kirkkokansan tarpeeseen nähdä virsikirjan tekstit. Osa ikkunoista siirrettiin yhdyskäytävän ikkunoiksi. Pohjoisesta ristivarresta salvotulla väliseinällä erotettu sakaristo korvattiin itäisen ristivarren jatkeeksi rakennetulla uudella viistokattoisella sakaristolla. Pohjoinen ristivarsi avattiin kirkkosaliin, lehterille ristivarren länsireunaa kulkeneet portaat purettiin ja uudet rakennettiin ristivarren koilliskulmaan. Samalla lehterin kaiteessa ollut portaan aukko peitettiin. Altтарin molemmin puolin avattiin uudet oviaukot sakaristoon. Työt tehtiin Erkki Jaakonpoika Leppäsen johdolla. Samoihin aikoihin kirkon hautausmaa aidattiin hirsiaidalla.

Kellotapulin maalaus ja muutoksia sisätilassa

Vuonna 1827 kellotapuli sai siinä edelleen säilytetyn polykromisen maalaus käsittelyn. Vuonna 1838 päätettiin vanhan tapulin purkamisesta, mikä kuitenkin toteutui vasta 1886.

Kuoriaita purettiin ja saarnatuoli siirrettiin eteläseinältä kuorin pohjoisseinälle noin vuonna 1830. Oletettavasti samaan aikaan liittyy virrenveisuuta johtaneen lukkarin pulpetin rakentaminen saarnatuolilta vapautuneeseen kohtaan. Kirkon ja tapulin ulko-ovet käännettiin avautuviksi ulospäin kenraalikuvernööri A. A. Zakrevskin vuonna 1830 antaman määräyksen mukaisesti.

Kirkkoon hankittiin ammattikuntamaalari Carl Fredrik Blomin tekemät kolme öljyvärimaalausta vuodelta 1843. Niistä alttaritaulu Pyhä ehtoollinen asetettiin peittämään itäristin päädyn alkuperäinen ikkuna ja Lutheria sekä Moosesta esittävät muotokuvat pohjoisenpuoleisen uuden oviaukon päälle.

Kirkkotarha laajenee ja Petäjävedestä tulee itsenäinen seurakunta

Kirkkotarhaa laajennettiin vuosina 1811 pohjoiseen ja 1838 etelään. Vuonna 1868 päätettiin kirkonkokouksessa levittää hautausmaata kymmenen sylvä kirkon pohjoispuolelle pappilan pellolle ja vuonna 1895 "leikkuuhuoneeseen asti ja rantaan päin niin paljon, kuin siihen olisi tilaisuutta". Alfred Hallmanin vuonna 1890 tekemässä Petäjaveden seurakunnan hautausmaakartassa hautausmaan alue oli aidattu kuusikulmainen alue.

Vuonna 1867 Petäjaveden seurakunta sai aseman itsenäisenä seurakuntana.

Uuden kirkon rakentaminen ja vanhan autioituminen

1800-luvun puolivälissä kirkkorakennuksiin alkoi kohdistua monenlaisia uusia vaatimuksia. Väestönkasvun aiheuttaman lisääntyneen tilan tarpeen lisäksi urkujen yleistyminen ja kirkkosalien lämmitys, lämmönpitävyys sekä niiden valaiseminen tulivat ajankohtaisiksi. Kirkolliskokouksen päätöksessä vuonna 1893 kehoitettiin lämmittämään kirkkoja, mikä jätti vaille käyttöä ne kirkot, joiden lämmittäminen osoittautui mahdottomaksi.

Petäjaveden vanha kirkko jäi autioksi, kun toiselle puolelle Kirkkosalmea valmistui vuonna 1879 uusi kirkko. Koska sen yhteyteen ei rakennettu kellotapulia ja hautausmaata, jäivät vanhan kirkon tapuli ja hautausmaa edelleen seurakunnan käyttöön. Vanhassa kirkossa ei enää pidetty jumalanpalveluksia ja se jäi vaille suurempaa huolenpitoa.

Autiokirkosta maailmanperintökohteeksi

Vanhan kirkon alennustila

Vuonna 1884 perustetun Muinaistieteellisen toimikunnan intendentti K.K. Meinander teki inventointimatkan Petäjaveden kirkolle vuonna 1901. Hänen ottamassaan valokuvassa näkyy kirkon ja tapulin edessä pahasti kallistunut, noin viiden hirsikerran korkuinen, poikittaisten tukiseinien vahvistama hirsiaita, jossa aidan päällä oli kapea satulakatto. Hirsiaidan läntiseen osaan oli sijoitettu klassisistinen, päätykolmioilla varustettu portti.

Kansatieteilijä A. O. Heikel oli matkustanut ympäri Suomea etsiessään rakennuksia tulevaa ulkomuseota varten. Hän kirjoitti kokemuksistaan *Kotiseutu*-lehteen vuonna 1910 otsikolla ”Keuruun ja Petäjaveden kirkot”. Artikkelissaan hän kuvaili kirkkoja yksityiskohtaisesti ja kertoi Petäjaveden vanhan kirkon kellojen kutsuvan väkeä uuteen kirkkoon, johon ei ollut rakennettu kellotapulia. Heikeliä huoletti kirkon silloinen tila ja se, ettei kirkon kunnosta huolehdittu. Ikkunoiden lyijyputteita putoili ruutuineen maahan, tuuli pääsi tuivertamaan sisätilassa ja lattiaa oli paikoin revitty.

Ensimmäiset autioituneen kirkon korjaukset ja julkinen huoli unohdetuista kirkoista

Ilmeisesti Heikelin artikkelin johdosta kirkon kattoa korjattiin seurakunnan toimesta 1910-luvulla päreillä ja rikkinäiset ikkunat paikattiin. Kirkon ensimmäiset mittapiirustukset laati arkkitehti Elsi Borg vuonna 1913.

Itävaltalainen taidehistorian professori Josef Strzygowski, Åbo Akademin ensimmäinen taidehistorian professori, kirjoitti lokakuussa 1923 laajan artikkelin ”De gamla träkyrkorna i Keuru och Petäjävesi. Finland måste än en gång erhålla en plats i konsthistorien”, joka julkaistiin *Hufvudstadsbladet*-lehdessä. Artikkelissa hän ihmetteli, kuinka suomalaiset antavat Keuruun ja Petäjaveden kaltaisten, kansainvälistäkin huomiota ansaitsevien rakennusmuistomerkkien maata unohdettuina paikoillaan. Artikkelista kehittyi kovasanainen keskustelu lehden sivuilla Muinaistieteellisen toimikunnan ja Strzygowskin välille.

Vuonna 1928 Petäjaveden vanhan kirkon kivijalkaa, ulkoportaita ja muutamia penkkejä kunnostettiin seurakunnan 200-vuotisjuhliin. Vuonna 1939 alettiin korjata tapulin kattoa, mutta työt keskeytyivät sotavuosien ajaksi.

Lars Pettersson huolestuu kirkon kunnosta

Muinaistieteellisen toimikunnan intendentti Lars Pettersson kävi Petäjaveden kirkolla yhdessä ruotsalaisen taidehistorioitsija Erik Lundbergin kanssa syyskuussa 1947. Pettersson sai kesällä 1949 tehtäväksi tutkia perusteellisesti Petäjaveden vanhan kirkon ja tehdä siitä korjaussuunnitelman. Muinaistieteellisen toimikunnan piirtäjä Thorvald Lindquist laati kirkosta mittapiirustukset ja spiiran entistämissuunnitelman. Suunnitelmat jäivät kuitenkin varojen puutteessa toteutumatta.

Kirkon paanukatto oli 1950-luvun alkuun mennessä päässyt huolestuttavaan kuntoon ja vuonna 1951 seurakunta teetti sahapaanuista katon kirkon pohjoislappeelle. Samana vuonna Lars Pettersson kirjoitti hätähuudon luonteisen kirjoituksen Petäjaveden vanhan kirkon puolesta, joka julkaistiin *Suomen kuvalehdessä* sekä kirjassa *Keski-Suomea ja keskisuomalaisia*. Kirkkohallitus myönsi 1953 kirkolle avustuksen, jonka turvin kirkon loput lappeat, viiritanko sekä välikäytävän katto saatiin uusittua. Tapuli kunnostettiin kesällä 1954.

Suunnitelmia 1970 ja 1980-luvuilla

Museovirastossa laadittiin vuonna 1979 korjaussuunnitelma, joka käsitti muun muassa kirkon ikkunoiden ja kivijalan kunnostuksen sekä portaiden uusimisen. Konservoiiva korjaussuunnitelma toteutettiin vuosina 1979–80.

Vuonna 1987 sakariston eteläseinä suojattiin pinnaltaan käsin höylätyllä laudoituksella arkkitehti Sari Viertiön suunnitelman mukaan. Kirkon katto korjattiin vuonna 1988, jolloin lahot ja haljenneet paanut vaihdettiin uusiin. Jiirien kohdille asennettiin kuparipellit galvanoitujen peltien tilalle ja jiirien paanut uusittiin sekä tervattiin. Välikäytävän huonokuntoinen vesikatto, joka oli 1950-luvulla tehty alkuperäisestä poiketen myös paanukatoksi, palautettiin vuonna 1989 lehtikuusesta tehdyksi lautakatoksi. Kirkon eteläseinälle asennettiin följarit ja kirkkoon sekä tapuliin palo- ja murtoilmaisimet.

Nimittäminen UNESCO:n maailmanperintölistalle

Vuonna 1993 laadittiin Ympäristöministeriön toimesta kirkonseutua koskeva kulttuurimaiseman kunnostusmalli (Gretel Hemgård, Jukka Turtiainen, Jarmo Vienamo). Kirkkolahden koko ympäristöstä laadittiin maisemanhoidon yleissuunnitelma, jossa maisemanhoidon toimenpiteet esitettiin periaatetasolla. Vanhan kirkon lähiympäristöön: hautausmaalle ja seurakunnan hallinnassa olevalle umpeen kasvavalle niittyalueelle laadittiin tarkat ohjeet maisemanhoidon käytännön toteutukselle. Ohjeet koskivat sekä kertaluonteisia kunnostustoimenpiteitä että vuosittain toistuvia hoitotoimenpiteitä.

Petäjaveden vanha kirkko hyväksyttiin UNESCO:n maailmanperintöluetteloon Museoviraston aloitteesta Maailmanperintökomitean 18. kokouksessa Thaimaassa 15.12.1994 ihmiskunnan merkittävää vaihetta ilmentävän kriteerin perusteella pohjoisen Euroopan

puukirkkorakentamisperinteen hyvin säilyneenä esimerkkinä. Vanhan kirkon merkittävä valintaperuste maailmanperintölistalle pääsemisessä oli sen rakennustaiteellinen arvo, johon liittyy Euroopan kirkkoarkkitehtuurin tyylipiirteiden soveltaminen taidokkaasti paikallisten rakentajien hallitsemaan lamasalvostekniikkaan. Materiaalin käyttö ja sen yksinaisuus, rakenteiden konstruktiivisuus sekä pinnan viimeistely, jotka kaikki ovat rakennuksessa edelleen läsnä, ovat vain voimistuneet ajan niihin tuoman ikäarvon myötä. Kirkon alkuperäisyyttä korosti sen käyttö edelleen kesäisin jumalanpalveluskirkkona ja suosittuna vihkikirkkona.

Huolenpidon aika

Suoja-alue ja kaavamerkinnot

Kun Petäjaveden vanha kirkko liitettiin maailmanperintöluetteloon vuonna 1994, oli esityksessä huomioitu sekä kirkko että sen suoja-alue. Kesti kuitenkin useita vuosia ennen kuin suoja-alue vahvistettiin kaavatasolla. Ensimmäisen kerran vanhalla kirkolla on kaavamerkintä un (UNESCO:n maailmanperintökohde) vuonna 2003 vahvistetussa niin sanotussa Lemetilän kaavassa, mutta tuolloin rajaus oli vain vanhan kirkon alueen kokoinen. Petäjaveden vanhan kirkon suoja-alue vahvistettiin keskustan osayleiskaavassa vuonna 2011 ja asemakaavatasolla Kirkkolahden kaavassa vuonna 2013. Suoja-alueen laajuus on 50,5 ha ja se pitää sisällään kirkon ympäristön maisemallisesti tärkeät alueet ja on riittävän laaja turvaamaan kirkon lähimaiseman säilymisen.

Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisvelvoite

Maailmanperintökohteiden toimintaohjeet astuivat voimaan 2.2.2005. Ne edellyttävät maailmanperintökohteen käytön ja hoidon seuraamista sekä säännöllistä raportointia kohteen tilasta. Maailmanperintökohteen hoito- ja käyttösuunnitelma perustuu siihen suojelustatukseen, jonka perusteella kohde on hyväksytty UNESCO:n maailmanperintöluetteloon.

Maailmanperintökohdetta tulee hoitaa ja käyttää siten, että se säilyy tuleville sukupolville. Suojeluarvojen ja yleismaailmallisen merkityksen turvaamiseksi kohteelle tulee laatia hoito- ja käyttösuunnitelma. Jäsenvaltion tulee huolehtia hoito- ja käyttösuunnitelman tekemisestä. Suunnitelman tulee olla riittävä, jotta sen avulla voidaan turvata kohteen kestävä käyttö ja vaaliminen sekä varmistaa kohteen kestävä käytön seuranta

Petäjaveden vanhalle kirkolle laadittiin vuosina 2009–2014 ensimmäinen hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka Museovirasto hyväksyi 2015.

Hoitokunnan perustaminen

Petäjaveden vanhan kirkon hoitoa koordinoimaan perustettiin hoitokunta 13.9.2006. Hoitokunta kokoontuu kahdesti vuodessa, syksyisin ja keväisin. Sen tehtävä on toteuttaa hoito- ja käyttösuunnitelmaa, seurata ja päivittää sitä, hyväksyä ja vahvistaa kohteessa tehtävät vuosittaiset työt sekä valvoa niiden toteutumista.

Takautuvasti laadittu OUV

Petäjaveden vanhasta kirkosta, samoin kuin muista ennen vuotta 2007 maailmanperintölistalle hyväksytyistä maailmanperintökohteista laadittiin retrospektiivinen, kohteen yleismaailmallisesti erityisestä arvosta (OUV) kertova kuvaus UNESCOlle vuonna 2011. Vuodesta 2007 lähtien OUV on vaadittu kohteilta jo listalle hyväksyttäessä.

Korjauskronologiaa -> vuosittain etenevä aikajana, alla esimerkkejä

- 1989 Kirkon ja tapulin viiritangot kunnostettiin ja niiden puiset rakenteet ja keskimastot uusittiin kokonaan. Kirkon katto tervattiin.
- 1992 Tapulin etelänpuoleiset kelloluukut sekä ylimmän osan luukut tehtiin uudestaan vanhan mallin mukaan.
- 1993 Kelloluukut maalattiin.
- 1996 Kirkon portaat kunnostettiin ja uusittiin osittain. Tapulin alin osa katettiin uusilla käsin veistetyillä haapapaanuilla ja katot tervattiin.
- 1997 Kirkon räystäälle läpikäytävän yläpuolelle asennettiin haapapuinen räystäskouru. Kirkon eteläpuolelle rakennettiin pumppuhuone arkkitehti Sari Viertiön ja insinööri toimisto Spetzplan Ky:n suunnitelmien mukaan.
- Maisema-arkkitehti Anne Rihtniemi laati suunnitelman Petäjaveden vanhan kirkon hautausmaan puuston kehittämistä. Se sisälsi myös ohjeistuksen kirkkoa ympäröivän puuston sekä hautamuistomerkkien hoitoon.
- Mooses ja laintaulut- maalaus konservoitiin.
- 2006 Osa kirkon katosta tervattiin ja tapulin luukut maalattiin.
- 2007 Terveystyöt ja maalaustyöt saatettiin päätökseen.
- 2012 Kirkkoon asennettiin automaattinen palonsammutuslaitteisto.

Kirkon eri vaiheet pohjapiirroksessa (ja maiseman muutokset?) -> valokuva- ja piirustuskatsaus, alla esimerkkejä

Mittapiirustuksia

- 1913 Arkkitehtiopiskelija Elsi Borg laati kirkon ensimmäiset mittapiirustukset
- 1949 Muinaistieteellisen toimikunnan piirtäjä Thorvald Lindquist laati vanhasta kirkosta mittapiirustukset ja spiiran entistämissuunnitelman.
- 1955 Ruotsalainen arkkitehti Bo Sahlin dokumentoi kirkon ja tapulin piirtäen ja valokuvain osana Tukholman Taideakatemiaan vuonna 1956 tehtyä diplomityötä.
- 1960 Arkkitehtiopiskelija A. Pohjansola Teknillisestä korkeakoulusta dokumentoi harjoitustyössään kirkon alkuperäisen pääsisäänkäynnin takorautaisine heloineen sisä- ja ulkopuolelta, länsiristin oven sisä- ja ulkopuolelta, ikkunat, penkit sekä penkkien erilaiset virsikirjatelinet.
- 1978 Arkkitehtiylioppilaat Pasi Kaarto ja Jouni Kaipia mittasivat ja piirsivät Thorvald Lindqvistin piirustusten pohjalta kirkon sekä tapulin.
- 1980 Arkkitehtiylioppilas Ulla Rahola konstruoi aksonometrisen kuvan kirkon sisätilasta.
- 1997 Museoviraston piirtäjät T. Hirvonen ja A. Valo täydensivät Thorvald Lindqvistin mittapiirustuksia.

Hautausmaa

- 1811 Kirkkotarhaa laajennettiin pohjoiseen.
- 1838 Kirkkotarhaa laajennettiin etelään.
- 1868 Kirkkokokouksessa päätettiin levittää hautausmaata kymmenen sylvä kirkon pohjoispuolelle pappilan pellolle.
- 1879 Uuden kirkon valmistuttua jäi vanhan kirkon hautausmaa edelleen seurakunnan käyttöön.
- 1895 Hautausmaata päätettiin laajentaa "leikkuuhuoneeseen asti ja rantaan päin niin paljon, kuin siihen olisi tilaisuutta".
- 1890 Alfred Hallmanin tekemässä Petäjäveden seurakunnan hautausmaakartassa hautausmaan alue aidattu ja muodoltaan kuusikulmainen.
- 1900-luku Hautausmaan ympärillä oli kevytrakenteinen pystypienainen lauta-aita.
- 1920-luku Kirkkotarha aidattiin säleaidalla ja myöhemmin kuusiaidalla. Tapulin läheisyydessä olleen portin lisäksi aidassa oli pieni portti ainakin hautausmaan pohjoiskulmassa lähellä rantaa. Vanhan kirkon hautausmaa oli Petäjäveden seurakunnan ainoa hautausmaa vuoteen 1921 asti, jolloin Olkkosenkankaan hautausmaa otettiin käyttöön.
- 1940-luku 1940-luvulle asti hautausmaan luoteiskulmassa sijaitsi hirsinen, aumakattoinen ruumishuone, josta aiemmassa tekstissä on maininta leikkuuhuoneena.

NYKYTILA

Petäjaveden vanhan kirkon hoito- ja käyttösuunnitelma perustuu paitsi kohteen nykykuntoon, myös niihin arvoihin, joiden perusteella kirkko on hyväksytty UNESCO:n maailmanperintöluetteloon. Näitä arvoja ovat paikallisen kirvesmiestaidon avulla syntynyt rakennuskokonaisuus, kirkon ja sen alkuperäisen käytön säilyneisyys sekä kohteen ja sitä ympäröivän maiseman eheys.

Kirkko on suojeltu eri lakien nojalla ja kaavallisin keinoin. Sen ympärillä olevalla suoja-alueella turvataan kirkon lähimaiseman säilyminen. Alueen sydämen muodostavat vanha kirkko tapuleineen ja kirkkotarhoineen, kirkon viereiset lammaslaitumet sekä Lemettilän maatilan rakennusryhmä peltoineen. Vanhan kirkon maiseman olennainen piirre on sen sijainti tummavetisen Jämsänveden rannalla.

Vanhaa kirkkoa ja sen ympäristöä hoidetaan perinteisin menetelmin ja konservoinnin periaatteita noudattaen. Kirkkoa ja sitä ympäröivää hautausmaata vaalitaan pintojen kulutusta vähentävin toimenpitein sekä siirtämällä toimintoja kirkon läheisyyteen rakennettavaan Keski-Suomen maailmanperintökeskukseen.

Petäjaveden seurakunta teetti vanhalle kirkolle kuntotutkimuksen talvikaudella 2020–2021. Siinä selvitettiin kirkon nykyistä kuntoa ja korjaustarpeita. Tuloksia hyödynnetään laadittaessa kohteelle korjaus- ja konservointitoimenpiteitä seuraavalle viisivuotiskaudelle.

Hoito- käyttösuunnitelmassa kiinnitetään erityistä huomiota riittävien pitkäaikaisten resurssien saamiseen vanhan kirkon ja sen ympäristön hoitoon. Petäjaveden vanha kirkko on Suomen ainoa UNESCO:n maailmanperintöluetteloon liitetty kirkko. Sen hoidon tulee olla esimerkkinä muille.

Lait ja säädökset

Maailmanperintösopimus edellyttää, että jokainen maailmanperintöluetteloon lisättävistä kohteista on jo esitysvaiheessa suojeltu kansallisella lainsäädännöllä sekä kaavoituksen että alueellisen suunnittelun keinoin.

Petäjaveden vanhan kirkon suojelua takaavat monet lait ja määräykset. Näistä kirkkolaki¹ samoin kuin muinaismuistolaki² ovat suojelleet kirkkoa ja kirkkomaata jo silloin, kun kohde nimettiin maailmanperintölistalle. Kirkkolain suojelu kohdistuu myös rakennuksen kiinteään sisustukseen, siihen liittyviin maalauksiin ja taideteoksiin sekä piha-alueeseen. Muinaismuistolaki suojaa nykyisen kirkon paikalla sijainneiden ensimmäisten rakennusten jäänteitä sekä muinaisia hautapaikkoja, jotka eivät ole seurakunnan hoidossa olevalla hautausmaalla.

Vanha kirkko ja sen suoja-alue on suojeltu eriasteisilla kaavoilla. Niihin kohdistuvia suojelua takaavia merkintöjä on 28.1.2020 lainvoiman saaneessa Keski-Suomen maakuntakaavassa, yleiskaavassa vuodelta 1977, vuonna 2011 vahvistetussa Petäjaveden kirkonkylän

¹ <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kirkkolaki>

² <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=muinaismuistolaki>

keskustajaman osayleiskaavassa, 2013 lainvoiman saaneessa Kirkkolahden asemakaavassa sekä Lemetilän alueen vuonna 2003 vahvistetussa asemakaavassa. Ajantasa-asebakaava on päivitetty vuonna 2012.

Petäjaveden vanhalla kirkolla on maailmanperintökohde-statusen lisäksi myös kansallisia ja paikallisia arvoja. Vanhan kirkon alue on arvotettu Museoviraston laatimissa valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin (VAT) liittyvissä inventoinneissa vuosina 1993 ja 2009 valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY). Vanhan kirkon yhdeksi erityiseksi arvoksi on todettu sen puurakentamistaidon ja -perinteen korkea taso sekä maisemallinen sijainti. Kohteen sisältämiksi elementeiksi on määritelty vanha kirkko ja kellotapuli, uusi kirkko sekä Lemetilän talonpoikaistalo.

Kohde kuuluu myös Museoviraston laatimaan Haagin yleissopimuksen mukaiseen kansallista kulttuuriomaisuutta koskevaan luetteloon.

Suoja-alue, lähi- ja suurmaisema sekä alueen asukkaat

Maailmanperintökomitean päätöksellä jokaisella listalle kirjattavalla kohteella tulee olla riittävän kokoinen suoja-alue. Sillä tarkoitetaan varsinaista kohdetta ympäröivää aluetta, jonka tehtävänä on antaa lisäsuojelua kohteelle ja turvata maailmanperintökohteen arvojen säilyminen. Vyöhyke pitää yleensä sisällään kohteen välittömän lähiympäristön lisäksi tärkeimmät näkymät sekä alueet, jotka ovat toiminnallisesti tärkeitä kohteelle. Petäjaveden maailmanperintökohteen pinta-ala on 3,1 ha ja suoja-alueen 50,5 ha.

Petäjaveden vanhan kirkon suoja-alue on riittävän laaja turvaamaan kirkon lähimaiseman säilymisen. Siihen sisältyvät kirkon ympäristön maisemallisesti tärkeät alueet: Kirkkolahden ympäristö, luonnonkaunis Solikkosaaren luonnonsuojelualue, Siltaniemi ja Tähtiniemi sekä Lemetilän tila viljelymaisemineen. Vuonna 1879 valmistunut uusi kirkko ja vanha pappila Kirkkolahden vastakkaisella puolella ovat näköyhteydessä vanhaan kirkkoon. Alueella on 16 kiinteistöä ja noin 35 asukasta. Sen läpi kulkevat valtatie 23 sekä Siltatie ja Vanhankirkontie.

Neljän kilometrin päähän kirkosta, sen suurmaisemaan, ollaan suunnittelemassa Pitkälänvuoren 9-11 turbiinista koostuvaa tuulipuistoa, jonka osayleiskaavan laatimisen yhteydessä tehdään Heritage Impact Assessment (HIA) -selvitys hankkeen vaikutuksesta Petäjaveden vanhan kirkon UNESCO-maailmanperintöstatukseen.

Suoja-alueen asukkaat kokevat suurta vastuuta ja ylpeyttä vanhasta kirkosta. Kulttuuriperinnön siirtäminen tuleville sukupolville koetaan ensiarvoisen tärkeäksi. Erityisesti toivotaan kirkon säilyvän rauhallisena paikkana, jossa kiireinen ihminen voi kokea pyhyiden tunteen. Myös kirkon ympäristön ja sen hoidon tulee tukea tätä päämäärää.

Toimijat ja rahoitus

Vanhan kirkon omistaa Petäjaveden seurakunta, joka hoitaa kirkon korjaustyöt ja talouden. Käytännössä asioita hoitavat kirkkoherra ja talouspäällikkö, rahoituksen osalta strategisella tasolla ja suurempien investointien osalta kirkkovaltuusto. Kirkkoneuvosto yhdessä kirkkoherran

kanssa vastaa kirkon käytöstä, esimerkiksi siitä millaista toimintaa tai millaisia esiintyjiä kirkkoon voidaan ottaa.

Seurakunnan vähäisten voimavarojen vuoksi projektikohteiset avustukset ovat välttämättömiä kohteen hoidolle. Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa maailmanperintökohteiden hoitoon avustuksia, joita Museovirasto jakaa avustusanomuksia vastaan. Avustuksia voidaan anoa vuosittain marraskuun loppuun mennessä. Kirkkohallitus puolestaan myöntää seurakunnille vuosittain valtionrahoituksesta jaettavia avustuksia kulttuuriperinnön hoitoon. Avustuksia voidaan anoa vuosittain vuoden loppuun mennessä.

Kirkolliskokous päätti marraskuussa 2020 varata valtionrahoituksen kulttuuriperinnön hoitoon suunnatusta osasta 30 000 euroa Petäjaveden vanhan kirkon kunnossapidon vuotuisen tukemiseen. Tämän tuen ohella seurakunnan on mahdollista hakea erillisiin korjaushankkeisiinsa avustusta kirkkohallituksen avustushaussa.

Petäjaveden vanhan kirkon hoitokunnassa ovat edustettuna kirkon hoidosta ja käytöstä vastaavat tahot kuten Petäjaveden seurakunta, vanhan kirkon säätiö, Museovirasto, Kirkkohallitus, alueen asukkaat, ELY-keskus, Jyväskylän yliopisto, Petäjaveden yrittäjät ja alueellisena vastuumuseona Keski-Suomen museo. Hoitokunnan tehtävä on edistää hoito- ja käyttösuunnitelman toteuttamista: seurata ja päivittää sitä, hyväksyä sekä päättää kohteessa tehtävät vuosittaiset työt ja valvoa niiden toteutumista.

Petäjaveden vanhan kirkon säätiö on perustettu vuonna 2001. Sen jäsenyhteisöjä ovat Petäjaveden seurakunta, Petäjaveden kunta, Petäjävesi-seura ry, Osuuskauppa Keskimaa, Fingrid Oyj sekä Petäjaveden Osuuspankki. Säätiön tarkoituksena on Petäjaveden vanhan kirkon ja sen ympäristön säilyttäminen, kunnostaminen, hoitaminen ja suojeleminen. Säätiö osallistuu Suomen maailmanperintökohteiden väliseen yhteistyöhön sekä matkailun kehittämistyöhön. Sillä on erilaisia kehittämisprojekteja ja se vastaa kirkon opastuspalveluista. Säätiön toiminta rahoitetaan pääosin vanhan kirkon pääsymaksuilla ja matkamauistomyynnillä. Tuloja kerätään myös vuosittaisilla kesäkonserteilla ja lahjoituksilla.

Vanhan kirkon säätiön toiminnan kehittäminen on ollut mahdollista valtionavustusten ansiosta. Säätiö vie eteenpäin Petäjaveden vanhan kirkon pihapiiriin suunniteltua Keski-Suomen maailmanperintökeskus -hanketta, jonka yhteistyökumppanina on maailmanperintökohde Struven astemittausketjua hallinnoiva Maanmittauslaitos. Hankkeen rakennuttajana toimii vanhan kirkon säätiö ja Maanmittauslaitos on sitoutunut maailmanperintökeskusprojektiin yhteistyösopimuksella. Säätiö on saanut vuonna 2020 poliisilta keräyslupan varojen keräämiseksi maailmanperintökeskuksen rakentamista varten.

Suomen maailmanperintökohteille on perustettu vuonna 2016 Suomen maailmanperintökohteiden yhdistys ry. Yhdistyksen tarkoituksena on kotimaisten maailmanperintökohteiden yhteistyön kehittäminen ja kohteiden vaikuttavuuden lisääminen.

Pohjoismaiden maailmanperintökohteilla on vuosittain yhteiset tapaamiset, jolloin voidaan vaihtaa kokemuksia ja keskustella ajankohtaisista haasteista. Pohjoismaiden maailmanperintöyhdistyksessä on Suomesta kaksi edustajaa.

Osa elinvoimaista Petäjävettä

Maailmanperintökohteet Petäjäveden vanha kirkko ja Struven ketjun Oravivuoren mittauspiste kuuluvat Keski-Suomen tärkeimpiin matkailunähtävyyksiin. Petäjäveden vanha kirkko muodostaa yhdessä kahden muun keskisuomalaisen, 1800-luvulla autioksi jääneiden Keuruun ja Pihlajaveden puukirkkojen kanssa kansallisesti erittäin merkittävän kokonaisuuden. Vanhan kirkon lähiympäristö: luonnonsuojelualueena säilynyt Solikkosaari sekä kirkkoakin vanhemmat Lemetilän tilan peltoaukeat maatilan hyvin säilyneine rakennuksineen ovat oleellinen osa kirkonseudun maisemallista kokonaisuutta.

Kohteen merkitys Petäjäveden kunnan identiteetin rakentajana on mittaamaton ja kirkkoon liittyä myös merkittäviä taloudellisia, sivistyksellisiä ja hengellisiä arvoja. Kohteen tuoma matkailuvaikutus on huomattava myös koko seudulla ja maakunnassa. Vanha kirkko ja sen vetovoima ovat ensiarvoisen tärkeitä kunnan elinkeinoelämälle, käsityöyrittäjyydelle ja matkailulle. Kirkolla vierailijat käyttivät vuonna 2017 tehdyn kävijätutkimuksen mukaan paikkakunnalla rahaa pääosin majoitukseen, vähittäiskauppaostoksiin sekä kahvila- ja ravintolaostoksiin. Tuolloin vanhan kirkon kokonaistulovaikutus koko alueelle oli arviolta yli 830 000 euroa ja kokonaistyöllisyysvaikutus kahdeksan henkilötyövuotta.

Vanhan kirkon säätiöllä on ollut resursseja Petäjäveden vanhan kirkon toiminnan kehittämiseen vuodesta 2018 alkaen. Uutta yhteistyömallia on haettu yrittäjien kanssa solmituilla brändisopimuksilla, joiden tarkoitus on käynnistää yhteistyötä sekä sopia sen piirteistä ja toimintaperiaatteista kirjallisesti. Yhteistyön tavoitteena on varmistaa Petäjäveden vanhan kirkon maailmanperintökohteen matkailutoiminnan monipuolisuus, kestävyys ja laatu. Tavoitteena on myös kasvattaa maailmanperintökohteen ja sen toimijoiden tunnettuutta ja vetovoimaisuutta. Mallia sopimuksiin on haettu maailmanperintökohde Verlasta.

Petäjäveden vanhalle kirkolle luotiin vuosien 2018-2019 matkailu- ja kulttuuripalveluhankkeessa yhtenäinen visuaalinen ilme ja logo, määriteltiin pääviestit tarinallistamisen pohjaksi sekä rakennettiin uudet hakukoneoptimoidut verkkosivut. Kirkolle avattiin kirkon pääsylippujen ja kesäkonserttien myyntikanavaksi verkkokauppa, joka toimii myös kirkon kassajärjestelmänä. Vanhasta kirkosta tuotettiin uudet markkinointikuvat ja käyttöön otettiin uusia sosiaalisen median kanavia. Visuaalisen ilmeen uusimisen myötä myös vanhan kirkon tuotteiden esillepano päivitettiin uuden ilmeen mukaiseksi.

Verkkosivuilla tuodaan myös entistä selkeämmin esiin mahdollisuutta vierailta Petäjäveden molemmissa kirkoissa ja luotiin opastuksen ostomahdollisuus verkkokauppaan. Opastusten sisältöä, laatua ja säännöllisyyttä on kehitetty koko hankkeen toiminnan ajan. Jyväskylän yliopistossa järjestettiin vuonna 2019 kurssi, jossa opiskelijat kehittivät kohteelle opastuskonsepteja. Kurssin tuloksena vanhalle kirkolle pilotoitiin kesällä 2020 uudet arkkitehtuuri, hautausmaa ja keltainen kirkko -aiheiset opastuskonseptit.

Kävijät ja matkailupalvelut

Vanhalla kirkolla vierailee vuosittain noin 13 000 kävijää. Kokonaiskävijämäärään lasketaan myös kesäjumalanpalvelusten, hää- ja kastetilaisuuksien sekä kesäkonserttien osallistujat. Kesäsesongin aikana kirkossa käy vuosittain noin 12 000 vierailijaa, joista noin 20 % on ulkomaalaisia turisteja. Suurin osa kävijöistä käy kirkolla perheen kanssa, mutta siellä vierailee vuosittain myös päiväkotijäseniä ja koululaisryhmiä sekä eri alojen opiskelijoita.

Petäjaveden seurakunnan jumalanpalvelukset pidetään vanhassa kirkossa juhannuksesta syyskuun alkuun. Kesäaikaan kirkossa on keskimäärin kerran viikossa hää- tai kastetilaisuus. Kesäisin järjestetään myös hautausmaakerroksia. Vuodesta 2009 lähtien Petäjaveden seurakunta on järjestänyt kunnan ja vanhan kirkon säätiön kanssa kesäkonserttisarjan, joka on sisältänyt keskimäärin kuusi konserttia sekä teemaltaan vaihtelevan messun. Lisäksi kirkolla vietetään Jaakon päivän tapahtumaa sekä pidetään Tapanin päivän hartaus.

Petäjävedellä matkailupalveluja tuottavat maatilamatkailua ja mökkimajoitusta tarjoavat yrittäjät, vanhan kirkon säätiö, kunta sekä paikkakunnan käsityöläiset ja museot. Myös alueen muut yritykset kuten elintarvikekaupat, kahvilat sekä huoltoasemat tuottavat palveluja matkailijoille. Petäjaveden kunta on kutsunut matkailupalvelujen tuottajat koolle pääsääntöisesti kerran vuodessa keskustelemaan tulevan vuoden tapahtumista sekä kartoittamaan olemassa olevia palveluja ja kysyntää uusille palveluille. Tarpeen vaatiessa on muodostettu pienempiä työryhmiä työstämään esimerkiksi kesätapahtumaviikon ohjelmaa.

Vanhan kirkon säätiö tekee yhteistyötä paikallisten matkailuyritysten kanssa jakamalla vanhan kirkon kävijöille tietoa alueen matkailupalveluista. Matkailuyritykset tuottavat matkailupalveluita kirkossa vierailijoille tarjoamalla persoonallisten yöpymis- ja ateriapalvelujen lisäksi mahdollisuuden esimerkiksi kirkkovenesoutuun, kirkonrappuskahvitukseen tai opastettuun maatilakerrokseen perinnemaatiloilla.

Konservoiva korjaus ja kunnossapito

Vuosille 2015-2025 laaditun kansallisen maailmanperintöstrategian mukaan maailmanperintökohteiden suojelu, hoito, restaurointi ja esittely muodostavat perustan maailmanperintötoiminnalle. Maailmanperintökohteet ovat tiennäyttäjiä sekä kestävä kehityksen periaatteiden omaksumisessa että käytännön suojelutyössä. Kohteiden käyttöä suunnitellaan joustavasti siten, että niiden arvot ja merkitykset säilyvät.

Petäjaveden vanhan kirkon ja sen lähiympäristön sekä suoja-alueen hoidossa ja vaalimisessa keskeistä on säilyttää ne arvot, joiden perusteella kohde on hyväksytty maailmanperintöluetteloon. Kirkon rakenteiden, pintakäsittelyjen, käytön ja maiseman autenttisuutta vaalitaan jatkamalla kohteen alkuperäistä käyttöä sekä käyttämällä korjaustöissä konservoivia menetelmiä ja perinteisiä rakennusmateriaaleja. Ympäristön eheyttä vaalitaan kaavoituksen keinoin ja pyrkimällä vähentämään läheisen valtatie kirkolle aiheuttamia haittoja. Vanhan kirkon pihapiirissä on laidunnettu lampaita vuosina 2015-2020 osana perinnebiotoopin hoitosuunnitelmahanketta. Petäjaveden Luonto ry vastaa riukuaidan korjauksista.

Kohteen suunnitelmallista ja pitkäjänteistä korjaamista on vaikeuttanut resurssien puute, erityisesti jatkuvan rahoituksen puuttuminen.

Vanhan kirkon korjaukseen ja konservointiin liittyviä käytännön asioita hoitavat Petäjaveden seurakunnan kirkkoherra ja talouspäällikkö. Aiemmin seurakunnan palveluksessa oli kirvesmies, joka toteutti pienemmät korjaukset, mutta suuremmat teetettiin ulkopuolisella urakoitsijalla. Viime vuosina kaikki korjaukset on teetetty ostopalveluna yksityisellä yrityksellä. Kirkkoa on korjattu lähinnä konservoivin toimenpitein 1970-luvulta lähtien.

Petäjaveden seurakunta on perustanut vuonna 2009 korjausmetsän, jossa kasvatetaan puuta vanhan kirkon korjaustarpeisiin.

Kuntoarvio

Petäjaveden seurakunta on teettänyt vanhan kirkon kuntotutkimuksen talvella 2020. Rakennuskonservaattori Risto Holopaisen, Lintukorpi Oy, ajalla 1.12.–5.12.2020 tekemässä tutkimuksessa Petäjaveden vanhaa kirkkoa ja tapulia tarkasteltiin ulkopuolelta maasta käsin ja lähitarkasteluna sisäpuolelta.

Kirkon rakenteet osoittautuivat tutkimuksessa hyväkuntoisiksi, ainoastaan lattian tukipölkyt vaativat toimenpiteitä. Sakariston koillissivulla havaittiin vaurio perustuksissa. Lisäksi koillissivun hirsirunko oli pullistunut ulospäin. Kirkon, läpikäytävän ja tapulin sokkelien ulkopuolelle lätäköityä vettä, jota paikoin ohjautuu myös rakennusten alle.

Kirkkoa ja tapulia yhdistävän välikäytävän sokkelikiveys todettiin tutkimuksessa irralliseksi ja lattian keskimäinen pääkannattaja siirtyneeksi pois tukikiveltään.

Tapulin vesikatto ja yläosan rakenteet havaittiin hyväkuntoisiksi. Kelloluukkujen alapuolisen seinäpaneloinnin todettiin kastuvan sateella. Ulkopuolella tapulin koillislapeelta valuvat vedet kastelevat tapulin seinän roiskuessaan läpikäytävän katolta. Tapulin ylä- ja alaosissa havaittiin muutamissa hirsissä siirtymiä ja yhdessä alimmista hirsistä lahoa. Tapulin sokkelin sprinkleriasennusten yhteydessä osin uudelleen ladottu kivijalka oli koottu ymmärtämättä sen toimintatapaa. Perustuksista on ilmeisesti sprinklerivuotojen seurauksena huuhtoutunut hiekkaa kantaville tynnykiville asti. Tästä syystä perustukset ovat painuneet, eivätkä ne tällä hetkellä kannaa lattiaa ja eteiskomeroita kantavia palkkeja. Kuntoarvion mukaan tapulin perustukset vaativat nopeita toimenpiteitä.

TULEVAISUUDEN SUUNTAVIIVAT

Petäjaveden vanhan kirkon hoito ja käyttö perustuvat vanhan kirkon erilaisiin arvoihin. Petäjävedellä lokakuussa 2020 pidetyssä avoimessa yleisötilaisuudessa määriteltiin yhdessä paikallisväestön kanssa vanhan kirkon arvot, jotka on lueteltu tämän osion lukujen alussa.

Kaikkien kirkko

Arvot: alkuperäinen käyttö, hengellisyys, identiteetti, muistoarvo, osa sukupolvien ketjua

Petäjaveden vanhan kirkon ja sen suoja-alueen hoidossa ja vaalimisessa keskeistä on säilyttää ne arvot, joiden perusteella kohde on merkitty maailmanperintöluetteloon. Yksi keskeisimmistä vanhan kirkon arvoista on sen käyttö alkuperäiseen tarkoitukseensa sekä sen arvoja tukeviin toimintoihin. Vanhassa kirkossa on sisäänrakennettuna pyhyys ja hengellisyys. Usko ja rituaalit ovat kohteelle ensiarvoisen tärkeitä ja alkuperäinen käyttö takaa niiden säilymisen elävinä myös tuleville sukupolville.

Kirkko on ensisijaisesti petäjävetisten ja ihmiset tuntevat ylpeyttä siitä. Seurakunnalla, hoitokunnalla ja Vanhan kirkon säätiöllä on tärkeä osuus kirkon käytön ohjaamisessa ja siinä, mitä arvoja sen kautta tuodaan näkyväksi. Yhteinen kirkko näkyy huolenpitoa rakennuksesta, sen esineistöstä ja lähiympäristöstä. Näistä konkreettisina esimerkkeinä ovat lammaslaitumista huolehtiminen, riukuaidan ylläpito ja hautausmaan sekä sen muistomerkkien hoito. Kohdetta käytetään ja esitellään kestäväällä tavalla pyhyiden kokemusta voimistaen.

Esimerkillinen hoito

Arvot: huolenpito, jatkuvuus, pysyvyys

Kirkkoa, sen rakenteellisuutta ja yksiaineisuutta, materiaalin työstöjälkiä ja ajan sille tuomaa silkinhienoa patinaa, pidetään erityisen hyvin säilyneenä. Kirkossa on vain yksi sähköpistoke, eikä ollenkaan lämmitystä, mikä vahvistaa sen alkuperäisyyttä. Kirkon suojelemiseksi palolta on sinne asennettu automaattinen palonsammutuslaitteisto, jonka asennuksesta ja toiminnasta on tarpeellisen suojan lisäksi ollut myös haittaa kirkon rakenteille. Voisikin ajatella, että yksi tärkeimmistä kirkon arvoista on sen säilyttäminen mahdollisimman hyvin ilman nykyaikaista teknologiaa.

Kirkon vaalimisen keskiössä on sen rakenteen perustavanlaatuinen ymmärtäminen sekä kirkon esimerkillinen ja jatkuva huolenpito. Tulevat korjaustyöt perustuvat talvikaudella 2020–2021 tehtyyn kuntotutkimukseen ja ne toteutetaan konservoiden käyttäen perinteisiä ja käsityövaltaisia menetelmiä. Esimerkiksi ensiluokkaisen korjauspuutavaran takaamiseksi on seurakunta perustanut kirkolle korjausmetsän, josta puutavaraa kaadetaan tarvittaessa. Tulevaisuuden korjauspuutavara kaadetaan talviaikaan ja kuivatetaan hitaasti taapelissa. Ulkopuolen – esimerkiksi ikkunalistojen täydentämiseen tarvittava – puuainesta altistetaan sään muutoksille ennen sen asentamista paikoilleen.

Esimerkillinen hoito vaatii toteutuakseen moniammatillista osaamista, jatkuvuutta ja riittäviä resursseja kirkon säilymisen turvaamiseksi.

Historian merkitys ja paikan henki

Arvot: elävä historia, juurevuus, historiallinen arvo, maisema, tunnearvo

Historian merkitys ja paikan henki ulottuvat vanhalta kirkolta sen lähi- ja kaukomaisemaan. Kirkon erityisistä yleismaailmallisista arvoista voidaan nostaa esille maailmanperintökohteen eheys: kirkon, tapulin, aidalla rajatun hautausmaan ja ympäröivän maiseman muodostama kokonaisuus, jota häiritsee ainoastaan 1960-luvulla rakennetun valtatie 23:n aiempaa harmonista maisemaa leikannut linjaus.

Hoitosuunnitelmassa keskitytään ympäristön luonteen säilyttämiseen. Valtatien haittoja pyritään samalla pienentämään eri tavoin. Näkymiä avataan hallitusti ja pidetään kirkon ja suoja-alueen maisema elävänä. Huomioidaan myös Solikkosaari, Jämsänvesi, asuinalueet ja uusi, vuonna 1879 valmistunut kirkko maiseman tärkeinä osina. Kirkon ympäristön kasvillisuus, lähiympäristön polkujen, portaiden, liikuntaesteisten reittien sekä aitausten ja hautausmaan hyvä hoito voimistavat mielikuvaa kohteen huolenpidosta. Vanhan kirkon kellot, jotka ovat kuuluneet paikan äänimaisemaan 1700-luvulta lähtien, ovat olleet tärkeinä osana säilyttämässä kirkkoa pitkänä hylkäämisen ajanjaksona. Niiden käyttö tulee turvata myös tulevaisuudessa.

Petäjaveden vanha kirkko osana Keski-Suomen valovoimaisuutta

Arvot: käyttöarvo, matkailuarvo, kauneusarvo

Kirkon arvoa tärkeänä kansainvälisenä matkailukohteena vahvistetaan rakentamalla alueelle Keski-Suomen maailmanperintökeskus yhteistyössä toisen keskisuomalaisen maailmanperintökohteen, Struven ketjun Oravivuoren pisteen kanssa. Samalla alueen ympärivuotisia palveluita kehitetään kirkkoa arvostavalla tuotteistamisella, maakunnallisella verkostoitumisella sekä luomalla ja toteuttamalla laadukkaita matkailupalveluita sekä pitkäjänteinen, kestävän kehityksen mukainen ja suunnitelmallinen ohjelma. Yhteistyö Petäjaveden kunnan, Jyväskylän yliopiston, Visit Jyväskylän, ammattikorkeakoulujen ja Suomen maailmanperintökohteiden yhdistyksen kanssa on keskeistä, samoin Sustainable Travel Finland -sertifikaatin hankkiminen vanhalle kirkolle.

Saavutettavuuden lisäämisessä hyödynnetään vanhan kirkon verkkopalvelua, jossa voidaan esitellä kirkkoa virtuaalikierroksen muodossa, ehdotetaan erilaisia reittejä ja lähestymismuotoja kirkolle saavuttaessa sekä markkinoidaan paikallisten tuottamia tuotteita ja palveluja. Verkkopalvelussa voidaan mainostaa erilaisia tapahtumia, ohjelmapaketteja ja konsertteja, joita voi ostaa verkkokaupasta. Maailmanperintökeskuksen rakentaminen tulee mahdollistamaan myös ympärivuotiset vierailut kirkolla.

Suomen maailmanperintökohteiden yhdistys kokosi syksyllä 2020 kaikki Suomen maailmanperintökohteet yhteiseen projektiin kehittämään kohteiden yhtenäistä esittelyä, jonka myötä ne voivat tarjota kävijöilleen yhä laadukkaampia palveluita ja kokemuksia sekä vahvistaa kävijöiden maailmanperintötietoutta. Tästä esimerkkinä laaditaan kesään 2021 mennessä jokaiselle kohteelle niiden erityisiä yleismaailmallisia arvoja (OUV) avaava tarinallinen kieliasu, josta esimerkkinä vanhan kirkon vuoden 2020 versio: *Petäjaveden vanha kirkko on paras paikka eläytyä 1700-luvun pohjoiseurooppalaisen talonpoikaisen hirsirakentamisen mestarinäytteeseen ja suomalaisen maalaisyhteisön elämään syntymästä kuolemaan silloin ja nyt.*

Autenttinen ja eheä Petäjaveden maailmanperintökohte tulevaisuudessa

Petäjaveden vanhan kirkon visio

Petäjaveden vanha kirkko palvelee paikallisia asukkaita sekä vierailijoita alkuperäisessä käytössään. Kirkko on maakunnan muistin ilmentymä ja osa Petäjaveden elävää kirkonkylää sekä sitä ympäröivää kulttuuri- ja luonnonmaisemaa. Kirkon hoidon resurssit on turvattu ja kohdetta hoidetaan kestäväällä tavalla maailmanperintöarvoja vaalien sekä pyhyiden kokemusta vahvistaen.

Kaikkien kirkko

- *Kirkkoa kehitetään sisällöltään elävänä rakennuksena pyhyiden kokemusta vahvistaen*
- *Seurakunnalla on keskeinen rooli kirkon käytön kehittämisessä*
- *Hoitokunta ja Vanhan kirkon säätiö tukevat seurakuntaa kirkon käytössä ja hoidossa*

Esimerkillinen hoito

- *Erityisten yleismaailmallisten arvojen ja kirkon kunnan mukainen suojele ja hoito ovat perustana kaikelle korjaukselle*
- *Kirkon moniammatillisen hoidon tulee olla esimerkkinä muille*
- *Hoidon rahoitus ja muut resurssit tulee saada vakaiksi ja jatkuviksi*

Historian merkitys ja paikan henki

- *Vaalitaan kohteen, suojavyöhykkeen ja suurmaiseman eheyttä*
- *Vähennetään valtatie 23:n kirkolle aiheuttamia haittoja*
- *Hoidetaan maisemaa avaamalla harkitusti näkymiä ja laiduntamalla lampaista kirkon läheisyydessä*

Petäjaveden vanha kirkko osana Keski-Suomen valovoimaisuutta

- *Kirkon arvoa tärkeänä matkailukohteena vahvistetaan rakentamalla Keski-Suomen maailmanperintökeskus ja ympärivuotinen kulttuurimatkailupalvelukonsepti*
- *Saavutettavuuden lisäämisessä hyödynnetään kohteelle luotua verkkopalvelua*
- *Vanhalle kirkolle hankitaan Sustainable Travel Finland -sertifikaatti*

TOIMENPIDEOHJELMAN SELOSTUS

Numeroinnit viittaavat liitteenä olevaan toimenpideohjelman Excel-taulukkoon.

KÄYTTÖ

1. Kirkon uskonnollisen käytön vahvistaminen

Vanhan kirkon uskonnollista käyttöä vahvistetaan. Kirkko toimii edelleen kesäisin seurakunnan pääkirkkona ja siellä pidetään viikoittain jumalanpalveluksia ja kirkollisia toimituksia. Suurempien kirkollisten juhlaypyhien jumalanpalveluksia siirretään Petäjaveden kirkosta toimitettavaksi vanhassa kirkossa.

2. Tilaisuuksien järjestäminen kirkossa

Kirkossa järjestetään edelleen sen käyttöön hyvin sopivia ja kirkon arvoja tukevia tilaisuuksia. Esimerkkinä jo yli 10 vuotta järjestetty konserttisarja, jota jatketaan edelleen.

3. Kirkon autenttisuuden tukeminen

Kirkon autenttisuutta tuetaan poistamalla sieltä toimintoja, jotka eivät kiinteästi liity kirkon käyttöön ja historiaan. Lippujen ja tuotteiden myynti siirretään kohteen viereen rakennettavaan Keski-Suomen maailmanperintökeskukseen.

4. Luonto- ja kulttuurimatkailemisen kehittäminen

Vahvistetaan kestävä matkailun kriteerit täyttäviä luonto- ja kulttuurireittejä kävelijöille, polkupyöräilijöille, autoilijoille, julkisen liikenteen käyttäjille, melojille ja veneilijöille. Esimerkkinä turvallisen rantautumispaikan rakentaminen vesikulkuneuvoille Petäjaveden vanhan kirkon läheisyyteen.

Vanhan kirkon säätiö kehittää luonto- ja kulttuurimatkailemista yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, joista esimerkkeinä Petäjaveden kunta ja yrittäjät, Visit Jyväskylä sekä Keuruun museosäätiö.

Luodaan palvelukonsepti keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa kehittämään alueen ympärivuotista kulttuurimatkailemispalvelua.

Petäjaveden vanhalle kirkolle hankitaan Sustainable Travel Finland -sertifikaatti.

5. Kulttuuriperintö- ja kulttuuriympäristökasvatus

Jatketaan yhteistyötä Jyväskylän yliopiston, ja Petäjaveden lukion kanssa. Kohteen käyttöä kulttuuriperintö- ja kulttuuriympäristökasvatukseen ylläpidetään jatkamalla luokkaretki- ja oppilaitosvierailuja sekä lisäämällä yhteistyötä paikallisten ja alueellisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen sekä alueellisen vastuumuseon kanssa. Tällä vahvistetaan kävijöiden ymmärrystä kirkosta osana yhteistä maailmanperintöä.

YLLÄPITO JA TALOUDELLISET SEKÄ TOIMINNALLISET RESURSSIT

6. Kohteen hoidon rahoitus

Kohteen hoidon rahoitus nostetaan pysyvästi sellaiselle tasolle, että voidaan tehdä pitkäjänteisiä suunnitelmia kohteen hoitoon ja kunnostamiseen.

Maailmanperintökohteen esimerkillinen ylläpito vaatii täyspäiväisen, ylläpidosta vastaavan henkilön (Site manager) sekä toiminnasta vastaavan koordinaattorin.

7. Paloturvallisuudesta huolehtiminen

Huolehditaan rakennuksen palo- ja muusta turvallisuudesta. Oleellisinta ovat vuosittaiset paloharjoitukset, automaattisen palonsammutuslaitoksen huolto ja lakisääteinen tarkistus, henkilökunnan säännölliset paloturvallisuuskoulutukset sekä lakisääteisen pelastussuunnitelman päivittäminen.

8. Henkilökunnan riittävyys, asiantuntevuus ja koulutus

Sosiaalista kestävyyttä eli henkilökunnan riittävyttä ja asiantuntevuutta sekä paikallista osaamista vahvistetaan. Huolehditaan henkilökunnan ja muiden toimijoiden asianmukaisesta perehdytyksestä ja koulutuksesta. Varmistetaan, että henkilökunta ja muut toimijat sisäistävät vanhan kirkon maailmanperintöarvot ja ottavat ne huomioon kaikessa toiminnassa.

9. Maailmanperintökohteiden välinen yhteistyö

Maailmanperintökohteiden välistä yhteistyötä jatketaan osallistumalla jatkossakin aktiivisesti Suomen maailmanperintökohteiden yhdistyksen toimintaan ja Pohjoismaiseen maailmanperintöyhteistyöhön.

RESTAUROINTI, KONSERVOINTI JA TUTKIMUS

10. Kirkon kunnan nykytilanteen kartoitus

Rakennuskonservaattori Risto Holopainen on tehnyt kirkon kunnan huolellisen kartoituksen talvikaudella 2020 –2021. Kuntoarvion rahoitus on otettu hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen annetusta avustuksesta.

11. Kirkon korjaustöiden suunnittelu

Kirkon konservoivasta korjaamisesta teetetään kuntoarviossa tehtyjen havaintojen pohjalta yksityiskohtainen, eri vuosille aikataulutettu suunnitelma, jonka toteuttamiseksi hankitaan rahoitus ja jota toteutetaan määrätietoisesti.

12. Kirkon korjaustyöt

Kirkossa tehtävien kiireellisempien korjaustöiden jälkeen korjaustöitä jatketaan ylläpitokorjauksina konservoivin toimenpitein. Huolehditaan siitä, että kaikki kirkossa tehtävät korjaukset tehdään rakennuksen ehdoilla ja ne toimivat esimerkkinä muille.

Korjaamisen ja rakennuksen ylläpitoon panostetaan ja perustetaan korjauksien suunnitteluun ja toteutukseen moniammatillinen tiimi. Laaditaan mittarit seuraamaan rakennuksen kuntoa ja toimenpiteiden toteutumista.

13. Korjaustöiden vastuuhenkilön nimeäminen

Vanhalle kirkolle nimetään vastuuhenkilö (Site Manager) hoitamaan kirkon korjausasioita. Vastuuhenkilölle ilmoitetaan havaituista puutteista ja vaurioista. Hän ylläpitää ajantasaista

korjauspäiväkirjaa, johon kaikki toimenpiteet merkitään ja joka tallennetaan Basis-järjestelmään. Vastuuhenkilö koordinoi korjaamiseen liittyviä toimenpiteitä ja rahoitusta, kilpailuttaa hankkeet, hoitaa niiden toteutuksen sekä toimii korjaustöiden valvojana.

14. Sisätilan esineistön inventointi

Sisätilan esineistöä ja siitä 2016 tehtyä luetteloä ylläpidetään ja sitä täydennetään Basis-järjestelmässä.

15. Sisätilan esineistön konservointi

Sisätilan esineistön ja kiinteän sisustuksen kunto tutkitaan ja laaditaan niille kuntoarvio, konservointisuunnitelma sekä töiden toteuttamisaikataulu. Tehdyt toimenpiteet tallennetaan Basis-järjestelmään.

16. Ohje hautausmaan historiallisten muistomerkkien hoidolle

Hautausmaan historiallisille muistomerkeille laaditaan ajantasainen konservointi- ja restaurointiohje sekä toteuttamisaikataulu.

17. Yhteistyö eri oppilaitosten kanssa

Kirkkoa korjataan esimerkillisesti ja suunnittelussa sekä toteutuksessa tehdään yhteistyötä eri asiantuntijoiden, paikallisten tekijöiden ja oppilaitosten kanssa. Yhteistyö ulotetaan myös tutkimustyöhön tarjoamalla eri oppilaitoksissa opiskeleville erilaisia vanhaan kirkkoon liittyviä opinnäytetyöaiheita.

18. Yhteistyö maailmanperintökohteiden kanssa

Yhteistyötä jatketaan erityisesti Maanmittauslaitoksen hallinnoiman Struven ketjun Oravivuoren mittauspisteen sekä Suomen muiden maailmanperintökohteiden kanssa. Yhtenä mahdollisuutena yhteistyön laajentaminen esimerkiksi koskemaan Suomen maailmanperintökohteiden puisten rakennusten sekä pohjoismaisten puisten maailmanperintökohteiden korjausten parhaita käytäntöjä, esimerkkinä Urnesin sauvakirkko ja Rørosin kaivoskaupunki Norjassa.

19. Puutavaran valikointi, työstö ja käsittely

Petäjaveden seurakunta on perustanut vuonna 2009 korjausmetsän, jossa kasvatetaan puita vanhan kirkon korjaustarpeisiin. Korjaukseen käytettävä puutavara valikoidaan huolellisesti ja kaadetaan sekä varastoidaan vanhoja perinteitä noudattaen. Ulkopuolelle kiinnitettävät uudet vanhaa rakennetta täydentävät rakennusosat patinoidaan säilyttämällä niitä ulkoilmassa ennen niiden kiinnittämistä paikoilleen.

KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA SUOJA-ALUE

20. Maiseman luonne ja luonnonarvot

Vaikutetaan vanhan kirkon ympäristöön kuuluvan vesistön suojeluun ja sen tilaa uhkaavien kuormitustekijöiden vähentämiseen. Huolehditaan myös suoja-alueeseen kuuluvien rantojen ja luonnonsuojelualueiden maiseman luonteen ja sen luonnonarvojen säilymisestä yhteistyössä Petäjaveden kunnan kanssa.

Huolehditaan maiseman pitämisestä avoimena kaavojen ja suojelumerkintöjen sallimissa rajoissa. Päivitetään vuodelta 1997 oleva maisemasuunnitelma. Avataan rantamaisemaa, jotta saadaan syntymään vuoropuhelu Petäjaveden vanhan ja uuden kirkon välille. Seurakunta päivittää hautausmaan puuston, niittyjen ja nurmien hoidon ja kehittämisen hoitosuunnitelman, jossa varmistetaan myös vanhan kirkon hautausmaa-alueella kasvavan erittäin uhanalaisen Tuhruvalhakka-sienilajin säilyminen. Tehdään yhteistyötä Lemetilän tilan kanssa, jotta vanhalta kirkolta Lemetilään avautuva kulttuurimaisema säilyy ja pellot pysyvät viljeltynä.

21. Suoja-alueen toimenpideohjelma

Edistetään suoja-alueen rakennuksille yhteistyössä Petäjaveden kunnan kanssa luotavaa restauroinnin ja konservoinnin periaateohjelmaa, joka sisältää kiinteistöjen rakentamis-, purkamis- ja korjausohjeet, maiseman käsittelyn sekä haettavat avustukset. Etsitään ulkopuolista rahoitusta suoja-alueen hoitoon ja siellä olevien rakennusten kunnostukseen.

22. Laitumet

Ennallistetaan vanhan kirkon ympäristöä ja edistetään arvokkaan kulttuuriympäristön vaalimista perinnebiotoopin hoitotoimien avulla. Kohteelle on tehty Petäjaveden vanhan kirkon laidunten hoitosuunnitelma vuonna 2011 Keski-Suomen ELY-keskuksen hallinnoimassa Härkää sarvista-hankkeessa ja saatu erityistuki laidunnuksen toteuttamiseen. Perinnebiotoopin hoitoa jatketaan vuosittain Keski-Suomen ELY-keskuksen tuella. Suomenlampaat täydentävät myös vanhan kirkon kulttuurimatka- ja kulttuurimatkailutarjontaa kestäväällä tavalla.

Huolehditaan laitumien perinneaitojen kunnosta.

KESTÄVÄ MATKAILU

23. Keski-Suomen maailmanperintökeskuksen rakentaminen

Edistetään Keski-Suomen maailmanperintökeskuksen rakentamista yhdessä Maanmittauslaitoksen kanssa ja ohjataan nyt kirkossa tapahtuva myyntitoiminta sinne. Pilotoidaan maailmanperintökeskuksen rakennushanketta ja keskuksesta saatavaa käyttökokemusta kesällä 2021.

Tehdään enenevässä määrin yhteistyötä paikallisten ja alueellisten yritysten kanssa taloudellisten resurssien parantamiseksi ja etsitään ulkopuolista rahoitusta suunnitelmien toteuttamisen turvaamiseksi.

24. Saavutettavuuden parantaminen

Petäjaveden vanhan kirkon opastusta ja viitoitusta eri suunnista lisätään ja esteettömyyttä parannetaan maailmanperinnön sallimissa rajoissa. Erityistä huomiota kiinnitetään kirkkopihan ja kirkon nykyistä parempaan esteettömyyteen parantamalla kirkkopolkuja ja liikuntaesteisten luiskaa. Mahdollistetaan virtuaalivierailu kirkossa kohteen verkkosivuilla ja huolehditaan, että tiedot kohteesta siellä ovat ajantasaiset.

Kirkon opasteita ja ilmoitustauluja parannetaan tarpeen mukaan. Huolehditaan opastuksen riittävydestä erityisesti valtateiden varsilla, juna-asemalla ja linja-autoasemalla. Tarkastellaan myös vaihtoehtoisia reittejä, esimerkiksi kävelijöiden ja pyöräilijöiden opastamista kirkolle Petäjaveden taajaman kautta Vanhankirkontietä pitkin.

Tarkastellaan yksityisautojen ja bussien pysäköintipaikkojen riittävyttä ja niiden toimivuutta. Autoilijat ohjataan enenevässä määrin valtatie 23:n varressa sijaitsevalle pysäköintipaikalle.

Maailmanperintökeskuksen yhteydessä olevan pysäköintipaikan käyttö rajataan ensisijaisesti henkilökunnan sekä liikuntarajoitteisten kävijöiden käyttöön.

Ohjataan kirkossa vierailijat tutustumaan kävijöille laadittuun ohjeistukseen verkkopalvelussa.

25. Kulumisen vähentäminen sisätiloissa

Kirkolle on hankittu kenkäsuojat suojaamaan lattioita. Suositellaan kenkäsuojien käyttöä myös jumalanpalveluksissa ja vähennetään muutoinkin kävijöiden aiheuttamaa lattioiden kulutusta esimerkiksi kokeilemalla hiekkaa sitovan materiaalin vaikutusta erityisesti kirkon pääsisäänkäynnin hiekkakäytävälle.

26. Kulumisen vähentäminen hautausmaalla

Rajoitetaan kirkkomaalla liikkumista ohjein ja – jos tämä ei tuota toivottuja tuloksia – rajoittein, jotta kirkkomaan kulumisen saadaan hallintaan.

27. Maailmanperintökohteiden yhteiset kävijähaastattelut

Jatketaan säännöllisin väliajoin toteutettavia kävijätutkimuksia yhdessä Suomen muiden maailmanperintökohteiden kanssa.

28. Kestävän jätehuollon järjestäminen

Alueen jätehuoltoa kehitetään yhteistyössä Petäjäveden kunnan kanssa ja se toteutetaan siten että lajittelu ja kierrätys toimivat kestäväällä tavalla.

29. Kohteessa myytävien tuotteiden laadukkuus

Huolehditaan, että kaikki kohteessa myytävät tuotteet ovat laadukasta, mieluiten paikallista työtä ja liittyvät kiinteästi vanhaan kirkkoon sekä vanhalle kirkolle määriteltyyn brändiin. Jos kirkkoa käytetään kaupallisiin tarkoituksiin, tulee siitä aina sopia Vanhan kirkon säätiön kanssa. Kaupallisen tuotteen ja sen markkinoinnin tulee noudattaa kestävä matkailun ja valmistuksen periaatteita.

LIIKENNE

30. Valtatien haittojen vähentäminen

Valtatien haittoja vähennetään erilaisin toimenpitein, kuten maisemasuunnittelun keinoin ja alentamalla nopeuksia kirkon läheisyydessä.

Mitataan raskaan ajoneuvoliikenteen aiheuttama tärinä kirkossa ja tapulissa ja ryhdytään tulosten perusteella tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Tehdään selvitys vaarallisten aineiden kuljetuksista valtatie 23:lla ja liitetään sen perusteella kirkon pelastussuunnitelmaan riskiarviointiin perustuva toimenpideohjelma.

31. Vesiliikenteen nopeuksien alentaminen

Käynnistetään kirkon lähialueen vesiliikenteen nopeuksien ja aallonmuodostuksen rajoittamiseen tähtäävät toimenpiteet.

NUMERO	AIHE	SIVUNUMERO	AIKATAULU	RAHOITUS	KIIREELLISYYS I=Heti II=Korkea III=Alhainen	VASTUUTAHO	TOTEUTTAJA	TYÖN VALVOJA
	KÄYTTÖ							
1	Kirkon uskonnollisen käytön vahvistaminen		Jatkuva	Olemassa		SRK	SRK	SRK
2	Tilaisuuksien järjestäminen kirkossa		Jatkuva	Olemassa		SRK & VKS & PK	SRK & VKS & PVK	SRK
3	Kirkon autenttisuuden tukeminen		Jatkuva	Riittämätön	I	SRK & VKS	SRK & VKS	VKH
4	Luonto- ja kulttuurimatkaillen kehittäminen <i>Vesikuluneuvojen rantautumispaikan rakentaminen</i>		2021-jatkuva	Hankerahoitus	II	VKS	VKS & PVK	VKH
5	Kulttuuriperintö- ja kulttuuriympäristökasvatus		2021-	Hankerahoitus	II	VKS	VKS & JY & PVK & KeMu	VKH
	YLLÄPITO JA TALOUDELLISET SEKÄ TOIMINNALLISET RESURSSIT							
6	Kohteen hoidon rahoitus		Jatkuva	Riittämätön	I	SRK&OKM&KH	SRK & VKS & MV/OKM	VKH
7	Paloturvallisuudesta huolehtiminen		Jatkuva	Olemassa	I	SRK	SRK & VKS	SRK
8	Henkilökunnan riittävyys, asiantuntemus ja koulutus		Jatkuva	Riittämätön	I	VKS & SRK	VKS & SRK	VKS & SRK
9	Maailmanperintökohteiden välinen yhteistyö		Jatkuva	Hankerahoitus	I	VKS	VKS	VKS & VKH
	RESTAUROINTI, KONSERVOINTI JA TUTKIMUS							
10	Kirkon kunnan nykytilanteen kartointi		2020-2021	Olemassa	I	SRK	SRK	VKH & MV
11	Kirkon korjaustöiden suunnittelu		Jatkuva	Puuttuva	I	SRK	SRK	VKH & MV
12	Kirkon korjaustyöt		Jatkuva	Puuttuva	I	SRK	SRK	MV & VKH & KH
13	Korjaustöiden vastuunhenkilön nimeäminen		2021-	Puuttuva	I	SRK	SRK	VKH
14	Sisätilan esineistön inventointi		2016-	Olemassa	II	SRK	SRK	MV & KH
15	Sisätilan esineistön konservointi		2021-2025	Puuttuva	II	SRK	SRK	MV & KH
16	Ohje hautausmaan historiallisten muistomerkkien hoidolle		2021-2022	Puuttuva	II	SRK	SRK	MV
17	Yhteistyö eri oppilaitosten kanssa		Jatkuva	Riittämätön	II	SRK & VKS	SRK & VKS	VKH
18	Yhteistyö maailmanperintökohteiden kanssa		Jatkuva	Hankerahoitus	II	VKS	VKS	VKS & ICOMOS
19	Puutavaran valikointi, työstö ja käsittely		Jatkuva	Puuttuva	II	SRK	SRK	VKH
	KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA SUOJA-ALUE							
20	Maiseman luonne ja luonnonarvot		Jatkuva	Puuttuva	II	SRK & PVK	SRK & PVK	PVK, VKH
21	Suoja-alueen toimenpideohjelma		2021-	Puuttuva	II	PVK	PVK & KeMu & VKH	MV & KSM
22	Laitumet		Jatkuva	Maisematuki	II	VKS	VKS & SRK	VKH
	KESTÄVÄ MATKAILU							
23	Maailmanperintökeskuksen rakentaminen		2021-2025	Puuttuva	I	VKS	VKS	VKH
24	Saavutettavuuden parantaminen		2021-2024	Puuttuva	I	VKS	VKS	VKH
	<i>Pysäköintipaikkojen määrän tarkastelu</i>		2021-	Hankerahoitus	I	VKS & ELY	VKS & SRK & PVK & ELY	VKH
	<i>Esteettömyyden parantaminen</i>		2021-	Puuttuva	I	SRK & VKS	VKS & SRK	MV & VKH
25	Kulumisen vähentäminen sisätiloissa		Jatkuva	Puuttuva	I	SRK	VKS & SRK	VKH
26	Kulumisen vähentäminen hautausmaalla		Jatkuva	Olemassa	I	SRK	SRK	VKH
27	Mp-kohteiden yhtenäiset kävijähaastattelut		2021-	Puuttuva	II	MPY	VKS & muut mp-kohteet	ICOMOS
28	Kestävän jätehuollon järjestäminen		2021-	Olemassa	II	SRK	SRK & PVK+ELY	VKH
29	Kohteessa myytävien tuotteiden laadukkuus		Jatkuva	Hankerahoitus	II	VKS	VKS	VKH
	LIIKENNE							
30	Valtatien haittojen vähentäminen		2021-	Puuttuva	I	PVK & SRK	ELY	ELY
	<i>Nopeuksien alentaminen</i>		2021-	Puuttuva	I	PVK & SRK	PVK & SRK	ELY
	<i>Liikenteen aiheuttaman tärinän mittaus</i>		2022	Puuttuva	II	PVK & SRK	PVK	ELY
31	Vesiliikenteen nopeuksien alentaminen		2021-	Puuttuva	II	PVK	Traficom	Traficom & VKH
	Lyhennysten selitykset:							
	SRK= Petäjäveden seurakunta							
	VKS= Vanhan kirkon säätö							
	VKH= Vanhan kirkon hoitokunta							
	PVK= Petäjäveden kunta							
	KeMu= Keski-Suomen museo							
	MV= Museovirasto							
	OKM= Opetus- ja kulttuuriministeriö							
	JSM= Jyväskylän seudun matkailu							
	ICOMOS= Kansainvälisen rakennussuojelujärjestön Suomen osasto							
	ELY= ELY-keskus							
	JY= Jyväskylän yliopisto							
	KH= Kirkkohallitus							
	MPY= Suomen maailmanperintökohteiden yhdistys							